

POSTANOWIENIE

Dnia 9 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa K. G.
przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Okręgowego w Z.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 9 stycznia 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 21 marca 2019 r., sygn. akt I ACa (...),

I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

**II. zasądza od K. G. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii
Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy
czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego;**

**III. przyznaje adw. B. P. od Skarbu Państwa - Sądu
Apelacyjnego w (...) kwotę 3.600 zł (trzy tysiące sześćset
złotych), powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług,
tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z
urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powoda K.G. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 21 marca 2019 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze już wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienie SN z dnia 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18, niepubl.). Wskazano m.in. że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony - co należy podkreślić - wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

Jako okoliczność uzasadniającą przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał nieważność postępowania, która miała polegać na odmowie ustanowienia mu pełnomocnika z urzędu przez Sąd I instancji, co spowodowało, że zarówno jego powództwo o zadośćuczynienie za naruszenie dóbr osobistych, jak i apelacja zostały oddalone.

Zarzut nieważności postępowania przed Sądem I, jak i Sądem II instancji nie znajduje potwierdzenia. Zgodnie z ugruntowanym orzecnictwem Sądu Najwyższego przewidziane w art. 379 pkt 5 k.p.c. pozbawienie strony możliwości obrony jej praw polega na tym, że strona na skutek wadliwości procesowych sądu lub uchybień strony przeciwnej nie brała udziału w całym postępowaniu lub jego znacznej części, a skutki tych wadliwości i uchybień nie mogły być usunięte na następnej rozprawie przed wydaniem wyroku w danej instancji. Chodzi zatem o rzeczywiste pozbawienie możliwości obrony, którego skutkiem było niedziałanie strony w postępowaniu (zob. wyrok SN z dnia 1 marca 2017 r., IV CSK 350/16, niepubl. i postanowienie SN z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 590/17, niepubl.).

W niniejszej sprawie taka sytuacja niewątpliwie nie wystąpiła. Rozważając przesłankę nieważności postępowania z powodu pozbawienia skarżącego możliwości obrony swoich praw w wyniku nieuwzględnienia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, należy wskazać, że w orzecnictwie przyjmuje się, iż w zasadzie odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu nie powoduje nieważności postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 5 k.p.c., bowiem zgodnie z art. 117 § 5 k.p.c. sąd uwzględnia taki wniosek tylko wtedy, gdy uzna udział pełnomocnika za potrzebny. Taka odmowa tylko wyjątkowo może stanowić przyczynę nieważności postępowania na skutek naruszenia prawa strony do obrony jej praw. Ma to miejsce na ogół wówczas, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje nieznajomość reguł postępowania lub nieporadność, prowadzącą do tego, że przy faktycznym lub prawnym skomplikowaniu sprawy nie jest w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia (zob. np. wyroki SN: z dnia 2 marca 2005 r., III CSK 533/04, niepubl., z dnia 12 września 2007 r., I CSK 199/07, niepubl., z dnia 16 kwietnia 2008 r., V CSK 564/07, niepubl., z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 50/08, niepubl., z dnia 14 lutego 2013 r., II CSK

385/12, niepubl. i z dnia 29 września 2017 r., V CSK 14/17, niepubl.; postanowienia SN: z dnia 5 lipca 2000 r., I CKN 787/00, niepubl. i z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CZ 58/15, niepubl.).

Niekiedy przyjmuje się też, że do pozbawienia możliwości obrony praw strony na skutek odmowy ustanowienia pełnomocnika z urzędu dochodzi tylko w przypadkach oczywiście wadliwej oceny zdolności poznawczych, intelektualnych i komunikacyjnych strony, która jest tak dalece nieporadna, że jej osobiste uczestnictwo i obrona interesów w postępowaniu jest jedynie formalnym pozorem (zob. postanowienie SN z dnia 4 grudnia 2013 r., II CSK 167/13, niepubl.). W judykaturze wskazuje się także, że choroba lub inna ułomność psychiczna strony sama przez się nie powoduje nieważności postępowania z powodu niemożności obrony przez stronę swych praw (zob. postanowienie SN z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 38/04, niepubl.; wyroki SN: z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 50/08, niepubl. i z dnia 19 lutego 2010 r., IV CSK 318/09, niepubl.). Nieważność taka zachodzi wtedy, gdy strona, której odmówiono ustanowienia pełnomocnika z urzędu, ze względu na stan zdrowia psychicznego nie jest w stanie podjąć racjonalnej obrony swych praw w postępowaniu sądowym (zob. wyroki SN: z dnia 14 lutego 2013 r., II CSK 385/12, niepubl. i z dnia 20 października 2016 r., II CSK 72/16, niepubl.; postanowienie SN z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CZ 58/15, niepubl.).

Podzielając to stanowisko i odnosząc je do okoliczności sprawy należy stwierdzić, że nie zachodziła wyżej wskazana przesłanka uzasadniająca uwzględnienie wniosku powoda o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, a więc aby w wyniku nieustanowienia takiego pełnomocnika powód został pozbawiony możliwości obrony swych praw już na wstępnym etapie wniesienia pozwu. Nie można również uznać, że rozpoznanie wniosku powoda o ustanowienie pełnomocnika z urzędu przez Sąd I instancji postanowieniem z dnia 6 września 2016 r. (k. 53, tom I akt I C (...)) nie odpowiadało wymaganiom art. 117 § 5 k.p.c. Oddalenie wniosku nastąpiło bowiem w wyniku oceny, że sprawa nie jest skomplikowana, a zgromadzony materiał nie dawał podstawy do uznania, że powód jest osobą nieporadną (samodzielnie składał pisma procesowe, prawidłowo realizował zarządzenia Przewodniczącego). Również druga przyczyna oddalenia

wniosku została należycie rozważona przez Sąd *meriti*, doszło bowiem do oceny powoda jako osoby potrafiącej zadbać o swoje interesy procesowe w sprawie, zorientowanej i niepotrzebującej pomocy pełnomocnika procesowego z urzędu. W skardze kasacyjnej nie przedstawiono tak naprawdę żadnych okoliczności, która świadczyłaby o przeciwnej konkluzji, a oparto się *de facto* na stwierdzeniu, że gdyby taki pełnomocnik został ustanowiony, to „można byłoby liczyć, że zgodnie z zasadami wykonywania zawodu zmierzałby on do ochrony jego najlepiej pojętego interesu, być może także poprzez sporządzenie opinii o niecelowości apelacji”.

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach pełnomocnika z urzędu orzeczono na podstawie § 8 pkt 7 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz.U. z 2019 r., poz. 18 ze zm.), natomiast o kosztach należnych stronie pozwanej - na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 265 ze zm.).

jw